

SIMONE DE BEAUVOIR'IN *SESSİZ BİR* *ÖLÜM*'ÜNDE BAKIM VE AHLAKİ MÜPHEMLİK

[Care and Moral Ambiguity in Simone De Beauvoir's a *Very Easy Death*]

Karun ÇEKEM

Araş. Gör. Dr., Ege Üniversitesi, Felsefe Bölümü
karun.cekem@ege.edu.tr

ORCID ID: 0000-0003-1115-4382

ÖZET

Simone de Beauvoir, hem İkinci Dalga Feminizmin hem de aynı dönemde ortaya çıkan feminist bakım etiğinin önemli öncellerinden biri olarak kabul edilir. Ancak Beauvoir ile çağdaş feminist etik arasında bağ kurmayı amaçlayan çalışmalar, çoğunlukla yazarın *İkinci Cinsiyet* veya *Müphemlik Ahlakı Üzerine* gibi felsefi metinlerine odaklanmaktadır. Oysa Beauvoir'ın otobiyografik yazıları da düşüncesinin gelişimini anlamak açısından temel kaynaklar olup, felsefi denemelerini tamamlayan metinler olarak değerlendirilmelidir. Bu çalışmada, bu otobiyografik metinlerden biri olan *Sessiz Bir Ölüm*'ü inceleyerek, eserin Beauvoir'ın düşüncesi ile bakım etiği arasında önemli bir köprü kurduğunu göstermeyi amaçlıyorum.

Beauvoir'ın annesine kanser teşhisi konmasının ardından geçirdiği tedavi sürecini ve ölümünü anlatan bu eser, feminist bakım etiğinde merkezi önem taşıyan ilişkisellik, kırılganlık ve ahlaki müphemlik gibi temaları işleyerek, bakım deneyiminin duygusal ve etik boyutlarını görünür kılan bir düşünsel zemin sunmaktadır.

Anahtar sözcükler: Simone de Beauvoir, feminist etik, bakım etiği, müphemlik.

ABSTRACT

Simone de Beauvoir is considered one of the key pioneers of both Second Wave Feminism and the feminist ethics of care that emerged during the same period. However, studies aiming to connect Beauvoir with contemporary feminist ethics often focus on her philosophical texts, such as *The Second Sex* or *The Ethics of Ambiguity*. Yet Beauvoir's autobiographical writings are also essential sources for understanding the development of her thought and should be seen as complementary to her philosophical essays. In this study, I aim to show that one of these autobiographical works, *A Very Easy Death*, establishes a significant bridge between Beauvoir's philosophy and care ethics. This work, which narrates the treatment process and death of Beauvoir's mother after her diagnosis of cancer, explores themes such as relationality, vulnerability, and moral ambiguity—central concepts in feminist care ethics—and provides an intellectual framework that brings the emotional and ethical dimensions of the caregiving experience into focus.

Keywords: Simone de Beauvoir, feminist ethics, care ethics, ambiguity.

Giriş

Müphemlik (*ambiguity*), Simone de Beauvoir'ın felsefi düşüncesini boydan boya kat eden ve karakterize eden temel kavramlardan biridir. Beauvoir'da müphemlik, insan varoluşunun verili ve sabit bir anlamdan ziyade süregelen çelişkiler tarafından belirlendiğine işaret eder. İnsan olmak, daima karşıt gerçeklikler arasındaki bir gerilim hattında var olmak demek olduğundan, insanlık durumu müphemdir: Birey hem özne hem nesne, hem muktedir hem de kırılgandır. Bu durum, ortadan kaldırılması ya da aşılması gereken bir engel değil, aksine insanlık durumunu niteleyen ve etik yaşantıya zemin oluşturan kurucu bir unsurdur.

Beauvoir kendi felsefi görüşlerini oluştururken, özellikle de kendi döneminin Varoluşçuluk ve Fenomenoloji geleneklerinden oldukça etkilenmiştir. Onun felsefesinde Hegel, Marx, Kierkegaard, Husserl, Heidegger ve Merleau-Ponty gibi pek çok düşünürün etkileri açıkça görülmekle birlikte, Beauvoir üzerine yapılan erken dönem çalışmalar onu çoğunlukla Sartre'in sadık bir izleyicisi olarak nitelendirme eğilimindedir. Gerçekten varoluşçuluk da, Beauvoir'ın deyimiyle “en başından beri bir müphemlik felsefesi” olmuştur (2022b, s. 17). Bununla birlikte Beauvoir, etkileşimde olduğu bu geleneklerden, ontolojiden çok etiği incelemesi (Tidd 2004, s. 27) ve fenomenolojideki beden her zaman cinsiyetli bir beden olduğunu vurgulaması (Tidd 2004, s. 58) bakımından ayrılır. Beauvoir'ın bu müdahalesine gitgide daha fazla ilgi gösteren yakın dönem araştırmaları, hem Beauvoir'ın Sartre ile ortaklıklarından ziyade aralarındaki teorik mesafeye dikkat çekmekte hem de onu Sartre'in gölgesinde bir takipçi olmanın ötesinde, feminist fenomenoloji (Arp 2000, s. 72), İkinci Dalga Feminizm ve feminist bakım etiği için kurucu bir konuma yerleştirmektedir.

Feminist bakım etiğinde de müphemlik önemli bir yere sahiptir. Çünkü bu yaklaşım, ahlak alanında önceden belirlenmiş formüllerin işlemeyeceğini, sorumluluklarımızın ancak bağlamsal ve ilişkisel bir çerçevede belirlenebileceğini savunur. Literatürde bu ortak zemini fark eden ve Beauvoir ile bakım etiği arasındaki bağlantıların izini süren kimi çalışmalar mevcuttur (Andrew 1998; Arp 2000; Durmuş 2022). Ancak söz konusu çalışmalar, ağırlıklı olarak yazarın felsefi denemelerine odaklanırken, otobiyografik metinlerini büyük ölçüde ihmal etmiştir. Bu durum dikkat çekicidir; zira otobiyografi, çalışmamın ikinci kısmında da göstermeye çalışacağım gibi, müphemliğin somutlaştığı bir anlatı tarzı olarak Beauvoir'ın etiğinde ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Özellikle de Beauvoir'ın *Sessiz Bir Ölüm* başlıklı otobiyografik metni, tam da bakım pratiğinin doğurduğu ve özgül sorumlulukların müphem

olduğu bir süreci betimleyerek, Beauvoir ile çağdaş feminist etik arasında önemli bir köprü görevi görür.

Bu çalışmanın ilk kısmında, Beauvoir'ın etiğinde müphemliğin ne anlama geldiği, feminist bakım etiğindeki müphemlik anlayışı ile kıyaslanarak açıklanacaktır. İkinci kısımda otobiyografinin, müphemliğin çözüme kavuşturulmadan aktarıldığı bir alan olarak Beauvoir'ın düşüncesindeki özel yerinden söz edilecektir. Üçüncü ve son kısımda ise bu otobiyografik metinlerden biri olan *Sessiz Bir Ölüm* incelenerek, buradaki bakım ve müphemlik ilişkisi tartışılacak ve eserin feminist bakım etiği açısından önemi irdelenecektir.

1. Beauvoir'ın Felsefesinde ve Bakım Etiğinde Müphemlik

Yukarıda da belirtildiği gibi, Beauvoir'ın felsefesinde müphemlik, insan varoluşunu tanımlayan temel bir niteliktir. Beauvoir'a göre müphemlik, insanın hem aşkınlığı (*transcendence*) hem de içkinliği (*immanence*) kendi içinde barındırmasından kaynaklanır. Aşkılık, bireylerin verili anın içinde sabit kalmak yerine yeni hedefler ve değerler yaratarak koşullarını aktif biçimde yeniden şekillendirdikleri temel bir kendini yaratma eylemidir. İçkinlik ise statükoyu korumakla karakterize edilen, yeni bir şey üretmeyen, kendini tekrar eden bir durgunluk halidir (Beauvoir 2025, s. 157). Beauvoir, bu ontolojik yapının toplumsal cinsiyet bağlamında aldığı özgül formu da vurgular: Ataerkil toplumlarda aşkınlık yalnızca erkeklere mahsus bir ayrıcalık olarak görülürken, kadınlar "Sisyphos'un çektiği azaba benzeyen" (Beauvoir 2025, s. 184) ev içi işlere mahkum edilerek içkinliğe hapsedilmektedir. İçkinlik alanındaki edimler, varoluşun sürmesi için elzem olmakla birlikte, kendimizi sadece içkinliğin 'şimdi'sini sürdürmeye hapsedmek, Beauvoir'a göre benliğimizi yok etmekle eşdeğerdir. Beauvoir'a göre insanlar tamamlanmış varlıklar olmadıkları için, sürekli seçimler ve eylemler aracılığıyla aşkınlığı aramaya mecburdurlar. İnsan varoluşu Beauvoir'da aşkınlık ve içkinlik arasındaki daimi gerilimle tanımlanır.

Beauvoir, müphemliği sıklıkla karıştırıldığı "absürt" (saçma) kavramından kesin çizgilerle ayırır. Varoluşun "absürt" olduğunu söylemek, onun kendi anlamını yaratma kapasitesini tümünden inkar eder ve her türden ahlakı reddeder. Buna karşılık, varoluşun "müphem" olduğunu söylemek, anlamın hiçbir zaman kesinleşmediğini ve onun eylemden vazgeçmeksizin sürekli yeniden inşa edilmesi gerektiğine işaret eder (Beauvoir 2022b, s. 117-118). Beauvoir, ahlak alanını tamamen ussallaştıran ve soyut formüllere indirgeyen, çelişkiyi ve müphemliği inkar

eden Kantçılık gibi öğretileri de benzer şekilde reddederek, bu öğretilerin de somut ahlaka yer bırakmadığını savunur. Önerdikleri ahlaki reçeteye uyduğumuz takdirde bize “ahlaki başarı” vadeden bu akılcı öğretiler, bu dünyadaki somut mevcudiyetimizi ve her biri ayrı ve karşıt bireylerle olan ilişkilerimizi göz ardı ettikleri ölçüde, bize yol göstermekte başarısız olurlar (Beauvoir 2022a, s. 210; 2022b, s. 130-131). Oysa etik tam da müphem insanlık durumu nedeniyle bize hazır reçeteler sunamaz; yalnızca yöntemler önerebilir (Beauvoir 2022b, s. 122). O halde ahlaki başarısızlık kaçınılmazdır; ancak bu başarısızlık ihtimali eylemden vazgeçmeyi değil, başarısızlığa karşı sürekli mücadele etmeyi gerektirir (Beauvoir 2022b, s. 18, 142).

Özetle Beauvoir’da müphemlik, felsefedeki ya da gündelik dildeki olumsuz çağrışımlarının aksine, ortadan kaldırılması gereken bir "kusur" değildir (Card 2006, s. 14; Langer 2006, s. 89). Aksine, insanlık durumunu karakterize eden ve etik yaşantının temelini oluşturan kurucu unsurdur. Onun müphemlik anlayışı Sartre’inkinden de önemli noktalarda ayrılır: Sartre’ın müphemlik anlayışı ağırlıklı olarak olumsuz içerimlere sahipken ve başkalarıyla çatışmayı vurgularken, Beauvoir’ın anlayışı neşeyi ve başkalarıyla pozitif bağlar kurmayı vurgular (Langer 2006, s. 90). Beauvoir, insanların birbirine yönelme ve birbirleriyle ilişkilene gereksinimine diğer varoluşçulara kıyasla daha fazla önem verir (Andrew 2006, s. 27). Nitekim bu da onu feminist etiğin öncülerinden biri kılan ve bakım etiğine yaklaştıran yönlerinden biridir.

Beauvoir’ın feminist etiğe bir diğer önemli katkısı da, onun varoluşçuluğun özgürlük anlayışına getirdiği yeni yorumdur. Beauvoir’ın bir varoluşçu olarak bireysel özgürlüğe yaptığı vurgu, ilk bakışta bireysel özgürlükten ziyade karşılıklı bağımlılığımıza ve ilişkilerimize vurgu yapan bakım etiğiyle bir tezat oluşturuyormuş gibi görünse de¹, aslında Beauvoir, klasik varoluşçuluğun (özellikle Sartre’ın erken döneminin) bireyci özgürlük anlayışından ayrılarak, "ilişkisel" bir özgürlük anlayışı geliştirmiştir. Sartre, Hegelci bir perspektifle "öteki"ni

¹ Bakım etiğine en sık yöneltilen eleştirilerden biri, bu yaklaşımın karşılıklı bağımlılığımıza yaptığı aşırı vurgu nedeniyle tarafların otonomisini tanımama ve himayeciliğe (*paternalism*) düşme riski taşımasıdır. Özellikle de taraflardan birinin bakıma diğere göre çok daha fazla muhtaç olduğu, dolayısıyla kırılganlık bakımından bir asimetrisinin olduğu durumlarda, bakım ilişkileri de suistimale açık hale gelir. Bu nedenle Andrew (1998) ve Durmuş (2022) gibi yazarlar, bakım etiğinin bu riskten kaçınmak için Beauvoir’ın özgürlükçü etiğinden ilham alabileceğini savunmaktadır. Bu yazarlara göre, birbirimizin somut ve özgül ihtiyaçlarını özenli bir şekilde karşılamayı en temel sorumluluğumuz olarak gören bakım etiğinde, ötekilerin özgürlüğünü tanımak ve bunu desteklemek de ihtimam göstermenin bir yolu sayılmalıdır. Zira Beauvoir’ın etiğinde özgürlüğümüzün ötekiler tarafından tanınması en temel ihtiyaçlarımızdan biridir. *Sessiz Bir Ölüm*’de bakım ilişkilerinin yarattığı himayecilik riskine ve kaçınılmaz ahlaki başarısızlık problemine ise çalışmanın üçüncü kısmında daha ayrıntılı olarak değinilecektir.

özgürlüğe yönelik bir tehdit ve kısıtlama olarak görüp, bireyler arası ilişkileri çatışma temelinde tanımlarken; Beauvoir vurguyu bireysel özgürlükten "başkalarıyla-birlikte-özgürlüğe" kaydırır (Arp 2000, s. 73). Başka bir deyişle, Beauvoir, bireyler arasındaki olası çatışmaları yok saymamakla birlikte, onun asıl ilgisi çatışmadan ziyade “insanlar arasındaki işbirliği ve dayanışma olanaklarına” (Tidd 2004, s. 32) yönelmiştir. Dolayısıyla Beauvoir’da bireyin özgürlüğü hiçbir zaman ötekilerden yalıtılmış bir bireyin özgürlüğü olmadığı gibi, onun özgürlüğü bir başkasının özgürlüğü tarafından da sınırlandırılmaz. Ona göre “[ö]zgür olmak istemek, aynı zamanda ötekilerin de özgür olmasını istemektir” (Beauvoir 2022b, s. 71). Bireyin “özgürlüğü, ancak ötekinin özgürlüğünden geçerek gerçekleşir” (Beauvoir 2022b, s. 141). Dolayısıyla burada özgürlüğü hedeflenen birey, atomize bir birey değil, ötekilerle olan ilişkilerinde kurulan bir bireydir.

Beauvoir’ın ilişkisel benlik anlayışı ve ahlak alanında soyut formülleri reddederek ahlak alanının belirsizliğine yaptığı vurgu, Beauvoir’ı bakım etiğinin önemli öncellerinden biri haline getirir.² Zira bakım etiğinde de ilişkileri önceleyen bir “ben” yoktur; hem benlik hem de başkalarına karşı özgül sorumluluklarımız, bu ilişkilerde biçimlenir. Dolayısıyla müphemlik, bakım etiğinde sorumluluklarımızın her zaman bağlamsal olduğuna ve ilişkilerde işgal ettiğimiz konumlardan hareketle belirlendiğine, bu nedenle nasıl eylememiz gerektiği konusunda bize önceden hazır bir reçete verilemeyeceğine işaret etmek için kullanılır. Birey, farklı ilişkilerde farklı konumları işgal edebilir; bir bağlamda güçlüyken, başka bir bağlamda kırılgan olabilir. Sabit bir doğamızın olmaması, sorumluluklarımızı da müphem kılar. Yine

² Beauvoir ile bakım etiği arasındaki tüm bu paralelliklere rağmen, Beauvoir’ın yine de “bağımlılık” kavramına mesafeli durduğunu ve bu sözcüğe olumsuz bir anlam yüklediğini de gözden kaçırmamak gerekir. Beauvoir için bağımlılık ve içkinlik, özellikle de kadınlar için özgürlüğün önünde bir engeldir. Hedeflenmesi gereken şey her zaman aşkınlıktır. Yine de Beauvoir, bakım emeğinin, yani içkinlik alanındaki faaliyetlerin gerekliliğini yadsımaz. Eleştirisi daha ziyade bu emeğin cinsiyetlendirilmesine ve kadınların bu alana hapsedilmesine yöneliktir. Bakım etiği de benzer şekilde bağımsızlığın önemini yadsımaz ve kadınların bakım emeğine mahkum edilmesini eleştirir. Öte yandan bakım etiği, Beauvoir’ın içkinlik alanı olarak tarif ettiği etkinliklere de Beauvoir’a göre daha fazla değer verir. Bu yaklaşıma göre birilerinin bakım işlerini yapması kaçınılmazdır; dolayısıyla önceliğimiz kadınların aşkınlığa ulaşmasındansa içkinlik alanındaki işlerin eşit paylaşılmasıdır. Beauvoir’da bunun ima edildiği cümleler sayıca azdır. Örneğin *İkinci Cinsiyet*’te, çocukların bütün bakım sorumluluğunun anneye verilmesinden, çocukların topluluk tarafından ortak bir şekilde büyütüldüğü, yani bakım emeğinin paylaşıldığı bir toplumda kadınların daha mutlu ve zengin kişisel yaşantılara sahip olacağını söyler (Beauvoir 2025, s. 265). Bu görüş, bakım emeğinin özel alandan kamusal alana taşınması gerektiğine vurgu yapan bakım etiği literatürüyle de uyumludur. Benzer şekilde, 1976’da Susan Brison ile yaptığı bir röportajda, bakımın kadınlara eğitimle aşılana bir tür “kölelik” formunu almadığı sürece değerli olduğunu belirtir. Ona göre; “başkalarını önemsemek, onlara kendinden, zamanından ve zekasından verebilmek” kadınların koruması gereken, erkeklerin ise “edinmeyi öğrenmesi gereken” bir erdemdir (Brison, 2006: 191). Röportajın yılı göz önüne alındığında, Beauvoir’ın ev içi emeği sorunsallaştıran İkinci Dalga Feminizmin etkisinde kalarak bakım emeğiyle ilgili görüşlerini değiştirmiş olması olasıdır.

Beauvoir’da olduğu gibi bakım etiğinde de bu müphemliğin bizi sinizme ve nihilizme itmemesi gerektiği sık sık vurgulanır. Kimi zaman ahlaki başarısızlık kaçınılmaz olsa da etik özne bu başarısızlığa karşı mücadeleyi bırakmamalı, bakım ilişkilerini onarmaya, güçlendirmeye yönelmelidir.

Bu kısımda da göstermeye çalıştığım gibi, Beauvoir’ın *İkinci Cinsiyet*, “Müphemlik Ahlakı Üzerine” ve “Pirus ve Sineas” gibi felsefi yazıları, feminist bakım etiğine temel teşkil edebilecek pek çok görüşü içinde barındırsa da, Beauvoir’ın otobiyografik metinleri de bu ortaklıkların izini sürmek için bize pek çok malzeme sunmaktadır. Özellikle de bu çalışmada üzerinde durmak istediğim *Sessiz Bir Ölüm*, Beauvoir’ın annesinin hastanedeki bakım ve tedavi sürecine odaklanan bir metin olarak, tam da yukarıda sözünü etmiş olduğum bakım rollerinin değişmesi, kırılmalı, ahlaki başarısızlığın kaçınılmazlığı, himayecilik riski ve bakım pratiğine içkin olan müphemliği ortaya koyması nedeniyle, bu çalışmanın konusu bakımından temel önemdedir. Ancak söz konusu kitabı incelemenden önce, felsefi ve edebi eserlerinin yanında pek çok otobiyografik metin de yazmış olan Beauvoir’ın metinlerinde, otobiyografinin önemi ve işlevine kısaca değinmem yerinde olacaktır.

2. Beauvoir’da Felsefi Bir Yöntem ve Müphemliğin Alanı Olarak Otobiyografi

Beauvoir, külliyatını felsefi denemeler, edebi kurgular ve otobiyografik metinler olarak sınıflandırırken, her bir tür için farklı bir anlatı stratejisi benimsediğini belirtir. Beauvoir, bilgiyi kavramsal ve tümel bir formda aktarmak istediğinde felsefi deneme türüne yönelerek, örneğin *İkinci Cinsiyet*’te olduğu gibi, kişisel duygu ve deneyimlerinden arınmış, nesnel bir üslup kullanır. Zira bunlar, Beauvoir’a göre, onun çelişki barındırmayan kesin kanılarını yansıttığı metinlerdir. Soyut felsefenin tekil yaşanmışlığın karmaşık gerçekliğini yakalamakta yetersiz kaldığı yerde ise, devreye edebi kurgu ve otobiyografi girer. Beauvoir’a göre bu iki tür, özellikle de bizi rahatsız eden ve tam olarak kavrayamadığımız bir gerçeklik üzerine düşünürken işlevseldir. Yazar, böyle bir gerçekliğe örnek olarak Cezayir Savaşı’na tanık olma deneyimini vererek, savaşın uyandırdığı büyük dehşetin sıradan günlük etkinlikler esnasında nasıl kaçınılmaz olarak unutulabildiğini, yine de kimi neşe dolu anlarda bile savaşın dehşetinin arka planda hep hissedilebildiğini yazar. Savaşın yarattığı dehşet ile gündelik hayatın neşesi gibi birbirine zıt iki duygunun ikircikli deneyimi, Beauvoir’a göre soyut felsefeyle tam olarak aktarılamaz. Felsefi bir metnin aksine edebi kurgu veya otobiyografi, bu rahatsız edici ve tam kavranamayan gerçekliği, zıtlıkları bir senteze zorlamadan, olduğu gibi okura sunma

ayrıcalığına sahiptir (Beauvoir 1992, s. 41; 2011, s. 286-287). Beauvoir'ın "Felsefeden çok edebiyatı tercih ediyordum ve birisi benim bir tür kadın Bergson olacağım kehanetinde bulunsaydı bu hiç hoşuma gitmezdi; ne zaman duysam beni etkilemekte başarısız olan o soyut ses aracılığıyla konuşmak istemiyordum," (1974, s. 208) sözleri de yine yazarın felsefeden ziyade edebiyatın sunduğu bu imkanlara duyduğu yakınlıkla ilgilidir.

Özetle Beauvoir, etik yaşantımızdaki müphemliği en açık şekilde görünür kılabilirdiği eserleri olarak edebi ve otobiyografik metinlerini göstermiştir. Öte yandan bu, yazarın otobiyografik metinlerinin felsefe-dışı metinler olarak incelenmesi gerektiği anlamına gelmez. Beauvoir'ın felsefi görüşlerinin izleri bu metinlerde de belirgin bir şekilde sürülebilir; hatta bu metinler, onun "dar anlamıyla" felsefi metinlerinde tartıştığı ahlaki müphemlik meselesini, kendi yaşam deneyimleriyle ete kemiğe büründürdüğü, alternatif bir felsefe yapma biçimi olarak değerlendirilmelidir. Benzer şekilde, otobiyografik metinlerinin Beauvoir'ın tekil deneyimlerine odaklanması, onun genel insanlık durumu hakkında bilgi vermeyeceği anlamına da gelmez. Beauvoir'a göre hem edebi kurgu hem de otobiyografide amaç sadece tekil olanı aktarmak değil, fakat her zaman tekil olanda tümel bir deneyimi açığa çıkarmaktır. Bu nedenle Beauvoir'ın "ben"i aslında sık sık "biz"i, "kadınlar"ı temsil eder (Beauvoir 2011, s. 291). Beauvoir'a göre otobiyografi, hiçbir zaman basit bir anekdotlar toplamı ya da salt bir tarihsel belge değildir. Otobiyografi yazımı, kişinin kendi benliğini, geçmişini ve yaşamını yeniden inşa ettiği yaratıcı bir edimdir. Dahası tarihsel bir belge okuru kendi evreninde sabit tutarken, otobiyografi ve daha genel olarak edebiyat, Beauvoir'a göre okurların kendi "ben"lerini aşarak geçici olarak kahramanın veya yazarın bilincine girmelerini ve onun deneyimini paylaşmalarını sağlar (Beauvoir 2011, s. 295-296). Hatta Beauvoir, buna örnek olarak bu çalışmanın da konusu olan *Sessiz Bir Ölüm* kitabını vererek, kitabın yayımlanmasından sonra okurlarından aldığı mektuplardan söz eder: Yazarın sevilen birinin kaybına dair yazdıkları, okurlarını beklenmedik bir şekilde teselli etmiş, onlara kendi kayıplarının acısıyla baş etmelerinde yardımcı olmuştur. Sevilen birinin ölümü, bizde o kişiyi kaybetmenin acısının yanı sıra, derin bir yalnızlık ve yalıtılmışlık hissi de yaratır. İşte Beauvoir'a göre bu deneyim hakkında yazmak ve okumak, bu yalnızlık hissini ortadan kaldırmak için gereklidir (2011, s. 296-297). Bu bağlamda Beauvoir'da

otobiyografi ve edebiyat, varoluşun müphemliğini kucaklayan ve aynı zamanda öznelarasılık için de eşsiz birer alan işlevi gören, ayrıcalıklı bir felsefi zemin inşa eder.³

3. Bir Müphemlik Anlatısı Olarak *Sessiz Bir Ölüm* ve Bakım Etiği

Simone de Beauvoir'ın 1964 yılında, annesini bağırsak kanseri nedeniyle kaybetmesinden bir yıl sonra yayımladığı *Sessiz Bir Ölüm*, yazarın en samimi ve sarsıcı metinlerinden biridir. Eser, yarı biyografik yarı otobiyografik bir nitelik taşır; burada Beauvoir hem annesinin hastalık sürecini ve geçmişini hem de buna tanıklık eden kendi iç dünyasını anlatır. Metin, Beauvoir'ın sözgelimi yaşlılık veya ölüm üzerine kaleme alacağı teorik bir felsefi denemeden beklenebilecek kesin yargılardan ve taraf tutma zorunluluğundan uzaktır. Aksine yazar, bu metninde bu süreçte deneyimlediği ahlaki gerilimi, müphemliği ve duygusal ikircikliliği çözüme kavuşturmak yerine olduğu gibi aktarmayı seçer. Metinde hasta bakımı ve yaşlılık soyut, kavramsal bir çerçevede değil, tüm somut yaşanmışlığıyla, sesler, kokular, bedenin bozunumu gibi bedensel-duyusal detaylarıyla ele alınır. Ancak bir önceki kısımda da belirtildiği gibi, bu (oto)biyografik metin, Beauvoir'ın basit olarak felsefe-dışı ya da edebi eserlerinden biri olarak okunmamalıdır. *Sessiz Bir Ölüm*, aşağıda da göstermeye çalışacağım gibi soyut etik ilkelerin, gerçek dünyadaki deneyimlerin ağırlığı altında nasıl ezilebileceğini çarpıcı bir biçimde gözler önüne sererek, Beauvoir'ın kendi müphemlik etiğini de adeta somut pratikle örneklediği bir eserdir.

Sessiz Bir Ölüm, Beauvoir'ın müphemlik etiği ile feminist bakım etiği arasında paralellik kurmak isteyen çalışmalar için de kritik bir kaynaktır. Zira bu eserinde Beauvoir, yalnızca annesinin hastalığını öğrendiği andan ölümüne kadar geçen süreçte kendi duygusal ve ahlaki açmazlarını serimlemekle kalmaz, fakat aynı zamanda hastanedeki bakım pratiklerini, kimi hemşire ve hekimlerin tutumlarını da eleştirir. Örneğin kimi doktorların tedavi sürecini “teknik” bir soğuklukla yürütmesi Beauvoir'ı rahatsız eder.⁴ Yazarın ve kız kardeşi Poupette'in, bu noktada tedavi sürecindeki duygusal boşlukları doldurmaları, yetkin bakımın sadece fizyolojik

³ Otobiyografinin bu “ayrıcalıklı” denebilecek tarzı nedeniyle, Beauvoir'ın otobiyografik metinleri okurları üzerinde felsefi metinlerinden çok daha etkili olmuştur. Bu fenomene işaret ederek, Beauvoir'ın metinlerini kadınların kendi hayatlarını yeniden anlamlandırmalarını sağlayan ve duygusal yabancılaşmaya karşı direnç geliştirmelerine yardımcı olan “karşı-anlatı” (*counter-narrative*) araçları olarak konumlandırılan güncel bir çalışma için bkz. (Sáenz Benavides 2025).

⁴ “[...] Doktor N. ile hiç sevişmiyorduk. Zarif, sporcu, dinamik, teknik delisi bir adamdı; annemi candan bir istekle diriltmeye bakıyordu: Ne var ki, onun gözünde annem bir insan değil, ilginç bir deneyim konusuydu. Korkutuyordu bizi bu adam” (Beauvoir 2009, s. 60).

ihtiyaçları gidermek olmadığına, aynı zamanda duygusal bir onarım süreci olduğuna dair, bakım etiği açısından önemli içgörüler sunar.⁵

Gelgelelim, bu süreç Beauvoir için, pek çok bakımdan sancılıdır. Barnes’ın da dikkat çektiği gibi, “[b]akımın arketipik imgesi, anne ve çocuk imgesidir” (2012, s. 35). *Sessiz Bir Ölüm*, bu ilişkinin tersyüz edildiği, annenin bakım alan konumuna geçtiği bir deneyimi bize aktarır. Beauvoir, bu bakım sürecinde deyim yerindeyse “rollerin tersine dönmüş olması” (McDonald 2010, s. 59) ile, yani bir zamanlar kendi bakıcısı olan ve kendisi için bir otorite figürü olan annesinin şimdi bakıma muhtaç hale gelmesiyle duygusal olarak baş etmekte zorlanır. Bakım ve tedavi sürecinin ne kadar bedensel ve sık sık da “kirli” olduğuyla yüzleşmek de yine Beauvoir için zordur: Annesinin yaralarını, dışkısını ve cinsel organını görmek onda bir şok etkisi yaratır. Miller’ın (1992, s. 32) da belirttiği gibi, yaşlı ebeveynin çıplak bedenine bakmak, kişiye kendi bedeninin sınırlarını ve sıradanlığını da hatırlatır. Bu tanıklık, özellikle de çocuk sahibi olmayan ve gündelik bakım emeğinin ne kadar “bedenlenmiş” (*embodied*) olduğunu bilmeyenler için, sarsıcı bir yüzleşmedir.

Beauvoir için tüm süreç, sevgi/öfke, bağlanma/kopuş, keder/rahatlama, hayranlık/hayal kırıklığı gibi karşıt duyguların eşzamanlı varlığıyla belirlenen bir ikirciklilik üzerine kuruludur. Metin boyunca annesine duyduğu acıma ve onun yaşama tutunma ısrarına duyduğu hayranlık, çocukluğunda kendisi üzerinde kurduğu hakimiyet nedeniyle ona duyduğu öfke ile iç içe geçmiş bir şekilde anlatılır. Ancak Beauvoir’a bir “ahlaki başarısızlık” hissini asıl yaşatan, annesinin tedavisiyle ilgili kararlar alması gereken durumlardır. Beauvoir, doktorların – 1950’lerde ve 60’larda yaygın bir pratik olan– (McDonald 2010, s. 61) "hastadan gerçeği saklama" ilkesine uymak zorunda kalarak annesine yalan söyler ve kanser olduğunu ondan gizler. Dahası, kanserin çok ilerlemiş olduğunu bilmesine ve herhangi bir ameliyatın annesine daha fazla ıstırap çektirmek dışında bir şeye yaramayacağına inanmasına rağmen, yine de

⁵ Kadish’in de dikkat çektiği gibi, Beauvoir’ın, annesine şefkatli bir bakım sunan hemşireleri isimleriyle anarken, mesafeli ve himayeci (*paternalist*) bir tıp anlayışını temsil eden doktorları yalnızca isimlerinin baş harfleriyle anmayı tercih etmesi, bu eleştiri bağlamda farkı bir anlam kazanır (1989, s. 637). Beauvoir, annesini Paris’in en iyi kliniklerinden birine yatırmış olmasına rağmen burada hemşirelerin ne kadar zor koşullarda çalıştığına da birkaç cümleyle değinir ve bakım emekçilerinin toplumdaki düşük statüsüne işaret eder: “Güleç yüzlü, hamarat hemşireler, işten baş alamıyordu; paraları azdı, kendilerine sertlikle davranılıyordu. Bayan Cournot kendi kahvesini kendi getiriyordu: Buradan ancak sıcak su veriliyordu. Hemşirelerin, uykusuz geçirdikleri bir geceden sonra üstlerine başlarına çekidüzen verecekleri, boyalarını tazeleyecekleri ne bir duş odaları vardı, ne de bir ayrı ayakyolları...” (Beauvoir 2009, s. 86).

doktorun tavsiyesine uyarak onun ameliyata girmesine onay verir. Kendi ahlaki doğrularına ve annesine ihanet etmiş olmak, onda büyük bir ahlaki huzursuzluk yaratır:

Klinikte, olup bitenler üzerine fazla düşünmeye vaktim yoktu. Annemin tükürmesine yardım etmeliydim, su içirmeliydim ona, yastıklarının ya da saçının örgüsünü düzeltmeliydim, bacağıнын yerini değiştirmeliydim, çiçeklerini sulamalı, penceresini açmalı, kapamalı, kendisine gazete okumalıydim, sorularına karşılık vermeliydim, siyah, ince bir kaytana asılı, göğsünün üzerinde duran saatini kurmalıydim. Bu bağımlılıktan hoşlanıyordu annem, durgu durak bilmeden ilgimizi istiyordu. Ama evime döndüğüm zaman, bu son günlerin bütün üzüntüsü, bütün yılgısı omuzlarıma çöktü. Beni de bir kanser yiyip bitiriyordu: Pişmanlık acısı. [...]

Bense hiçbir şeyi önlememiştim. Hastaların, uzun süre büyük acı çektiklerini gördüğüm zamanlar, yakınlarının durgunluğu karşısında sık sık öfkeye kapılmışım: Ben olsam, öldürürdüm onu. Oysa ilk sınavda yelkenleri suya indirmiştim: Toplumsal ahlaka yenilmiş, kendi ahlakımı yadsımışım (Beauvoir 2009, s. 65-66).

Bu pasajda Beauvoir, doktorların otoritesi ile kendi ahlaki doğruları arasında veya annesinin ıstırapı ile ölümü arasında seçim yapmak zorunda bırakıldığı için hissettiği sıkışmışlığı çarpıcı bir şekilde aktarmaktadır. Bu satırlar, aynı zamanda bakımın idealize edilmiş soyut bir kavram değil, bedenin tükürmek, su içmek, yastık düzeltmek gibi en temel, acil ve tekrara dayalı ihtiyaçlarına yanıt veren, somut ve gündelik bir pratik olduğunu da gözler önüne serer. İçkinlik alanına ait eylemlerin oluşturduğu bu yoğun tempo, anın aciliyeti içinde yazarı derinlemesine bir düşünsel sorgulamadan alıkoyar. Ancak zihnini oyalayan pratik zorunluluklar bittiğinde, Beauvoir kendini bir müphemliğin ve kaçınılmaz bir ahlaki başarısızlığın ortasında bulur. Teorik düzeyde savunduğu ilkeler ile pratik gerçeklikte sergilediği tutum arasında derin bir yarıma yaşar. Dahası doktorlarda eleştirmiş olduğu “himayeciliği” şimdi kendisi de yapmaktadır. Beauvoir’ın “kendi ahlakını yadsıma” olarak tanımladığı bu yenilgi, aslında bakım etiğinin merkezindeki gerilimi açığa çıkarır: Etik özne, bakımın getirdiği duygusal ağırlık ve ötekine duyulan sorumluluk karşısında, kendi rasyonel ilkelerine ihanet etmek zorunda kalabilir. Dolayısıyla buradaki pişmanlık, basit bir tutarsızlığın değil, soyut etik ilkelerin ahlaki yaşamın karmaşıklığı karşısında hükmünü yitirişinin trajik bir itirafıdır. *Sessiz Bir Ölüm*, etik yaşamın “Asla yalan söyleme” gibi katı kuralları izlemekle değil, birbirimizin karmaşık ihtiyaçları ve kırılganlıkları içinden yönümüzü bulmaya çalışmakla ilgili olduğunu çarpıcı bir şekilde ortaya koyar. Eser, bu yönüyle Beauvoir’ın müphemlik etiğini, feminist bakım etiğinin ilişkisel ve bağlamsal zeminiyle buluşturur ve iki yaklaşım arasındaki teorik akrabalığı yaşanmış bir deneyim üzerinden görünür kılar.

Sessiz Bir Ölüm, Beauvoir'ın külliyyatı içerisinde bir başka bakımdan da bir köprü görevi görmekte, yazarın *İkinci Cinsiyet*'teki yaşlılığa ilişkin analizleri ile daha sonra yayımlayacağı ve tamamen yaşlılık problemini incelemeye ayırdığı *Yaşlılık* adlı eserindeki politik tespitleri arasında bir durak olma niteliği taşımaktadır. *İkinci Cinsiyet*'te cinsiyete dayalı ayrımcılığı analiz etmesinden yirmi bir yıl sonra *Yaşlılık*'ta Beauvoir (1972), bu kez yaşa dayalı ayrımcılığı mercek altına alacak, tıpkı kadınlık gibi, yaşlılığın da salt biyolojik bir olgu değil, sınıf⁶ ve cinsiyet gibi faktörlerin etkisiyle şekillenen sosyokültürel bir inşa olduğunu savunacaktır. Stoller'ın (2014) da işaret ettiği üzere, her iki metin de baskı altındaki gruplara yönelik politik bir ilginin ürünüdür. *Yaşlılık*'ta Beauvoir (1972), toplumun yaşlılara yönelik ötekileştirici ve dışlayıcı tutumunu kapsamlı bir analize tabi tutarak, onların görünmezleştirilmesini ve pasif bir varoluşa hapsedilmesini eleştirir. Bu teorik metinde Beauvoir'ın annesinin yaşlılık deneyiminden pek çok yerde ilham aldığı rahatlıkla görülebilir. Örneğin erken dönem eserlerinden biri olan *İkinci Cinsiyet*'te Beauvoir yaşlanmayı kadınlar için "nihai sakatlanma" (2025, s. 312) olarak tanımlayacak kadar sarsıcı bir deneyim olarak görürken, *Yaşlılık*'ta bu görüşlerinin değiştiğini görürüz: Bu metninde Beauvoir yaşlılığın kadınlar için eş ve çocuk bakımından kurtulmak anlamına geldiğine işaret ederek, yaşlılığın kadınlar için içinde barındırdığı özgürleşme olanaklarına daha fazla vurgu yapar (1972, s. 488). Zira Beauvoir'ın, annesinin yaşlılık deneyiminde gözlemlediği, onun babasının ölümünden sonra daha önce hiç olmadığı kadar aktif ve sosyal bir yaşama kavuşmuş olmasıdır. Bu bakımdan *Sessiz Bir Ölüm*, Beauvoir'ın *Yaşlılık*'ta evrensel ve politik veçhelerini daha kapsamlı bir şekilde tartışacağı yaşlılığa ilişkin görüşlerinin tohumlarını içinde barındırması bakımından, Beauvoir külliyyatında önemli bir yere sahiptir.

Sonuç

Bu çalışmada, Simone de Beauvoir'ın *Sessiz Bir Ölüm* adlı otobiyografik eserinin, yazarın felsefi düşüncesi ile feminist bakım etiği arasında nasıl bir kesişim noktası teşkil ettiği incelenmiştir. Beauvoir'ın "müphemlik" kavramı, insan varoluşunun çelişkili doğasını

⁶ Esere adını da veren sessiz/kolay ölüm ifadesi, Beauvoir'ın annesinin iyi bir klinikte tedavi görmesinin, onun sahip olduğu ekonomik ayrıcalıklardan kaynaklandığına işaret etmek için de kullandığı bir tabirdir. Böylelikle metinde, iyi ölüm veya iyi bakım hakkının, sınıfsal konumdan bağımsız düşünülmemeyeceği de ima edilir. Beauvoir bu eşitsizliği *Yaşlılık*'ta daha kapsamlı bir şekilde eleştirecektir.

betimlerken, *Sessiz Bir Ölüm* bu felsefi zeminin somut bir bakım deneyimi içinde nasıl sınındığını ortaya koymaktadır.

Çalışma boyunca gösterilmeye çalışıldığı üzere, Beauvoir'ın etik düşüncesi yalnızca *İkinci Cinsiyet* veya "Müphemlik Ahlakı Üzerine" gibi teorik metinlerine hapsedilmemelidir. Onun otobiyografik metinleri de felsefi düşüncesinde stratejik bir role sahiptir. Felsefi denemeler, evrensel doğrular ve tutarlı sistemler kurma eğilimindeyken, etik yaşantının karmaşık gerçekliğini aktarmakta yetersiz kalabilmektedir. Beauvoir, annesinin hastalık ve ölüm sürecini anlatırken, felsefenin kavramsal dilinin ötesine geçerek, bakım pratiğinin içerdiği duygusal karmaşayı, bedensel tiksintiyi ve şefkati eşzamanlı olarak kayda geçirmiştir. Bu bağlamda otobiyografi, sadece bir anı dökümü değil, müphemliğin çözüme kavuşturulmadan, olduğu gibi sergilendiği etik bir laboratuvar işlevi görmektedir. Başka bir deyişle otobiyografi, müphemliğin ne olduğunu aktarmakta, konusu müphemlik olan dar anlamıyla bir felsefi-teorik metinden daha başarılı olabilir.

İkinci olarak, *Sessiz Bir Ölüm* üzerinden yürütülen tartışma, bakım etiğinin merkezi sorunlarından biri olan "himayecilik" ve "özerklik" gerilimini Beauvoir'ın kendi deneyimi üzerinden somutlaştırmıştır. Beauvoir, teorik düzeyde bireysel özgürlüğü ve gerçeği bilme hakkını savunurken, annesinin tedavi sürecinde doktorların otoritesine teslim olarak annesine yalan söylemek zorunda kalmıştır. Beauvoir'ın yaşadığı bu derin "pişmanlık" ve kendi ahlakına "ihnet" etme hissi, tıpkı Beauvoir'ın müphemlik etiğinde olduğu gibi bakım etiğinde de ahlaki başarısızlığın, beceriksizlikten değil, durumun kendi doğasından kaynaklanan kaçınılmaz bir olgu olduğunu gösterir niteliktedir.

Sessiz Bir Ölüm, Beauvoir'ın felsefesinde "aşkınlık" ve "bağımsızlık" ideallerinden, "içkinlik" ve "karşılıklı bağımlılık" gerçekliğine doğru bir kaymayı imlemesi açısından da önemlidir. Eserde aktarılan yaşlılık ve hastalık süreci, insanın aşkınlık arzusunun, bedenin içkinliği tarafından nasıl kesintiye uğratıldığını çarpıcı bir biçimde gösterir. Ancak Beauvoir, bu eserinde bu içkinlik alanını önemsizleştirmek yerine, onu anlatının merkezine yerleştirir. Bu, Beauvoir'ın varoluşçu-özgürlükçü bir etikten tamamen vazgeçtiği anlamına gelmez. Bu geçiş daha ziyade Beauvoir'ın varoluşçuluğunu Sartre'ın eril, bireyci özgürlük etiğinden uzaklaştırıp, ötekinin kırılğanlığını tanıyan ilişkisel bir etiğe yaklaştırır.

Sonuç olarak, Simone de Beauvoir'ın *Sessiz Bir Ölüm* eseri, feminist bakım etiği literatürü için zengin bir kaynak sunmaktadır. Eser, etiğin soyut kurallara itaat etmekten ziyade, somut, ilişkisel ve belirsiz durumlar içinde, çoğu zaman "kirli ellerle" ve vicdan azabıyla yönümüzü bulmaya çalışmak olduğunu bize hatırlatır. *Sessiz Bir Ölüm*, bakımın hem bir yük hem de derin bir insani bağ kurma biçimi olduğuna dair, müphemliği reddetmeyen, aksine onu sahiplenen dürüst bir ahlaki tanıklık olarak okunmalıdır.

KAYNAKÇA

- Andrew, B. S. (1998) “Care, Freedom, and Reciprocity in the Ethics of Simone de Beauvoir”, *Philosophy Today*, sayı: 42(3), s. 290-300.
- Andrew, B. S. (2006) “Beauvoir’s place in philosophical thought,” *The Cambridge Companion to Simone de Beauvoir* içinde (s. 24-44), ed. C. Card, Cambridge: Cambridge University Press.
- Arp, K. (2000) “A Different Voice in the Phenomenological Tradition: Simone de Beauvoir and the Ethic of Care,” *Feminist Phenomenology* içinde (s. 71-81), ed. L. Fisher ve L. Embree, Springer.
- Barnes, M. (2012) *Care in Everyday Life: An ethic of care in practice*, Bristol: The Policy Press.
- Beauvoir, S. de (1972 [1970]) *The Coming of Age*, İngilizceye çev. Patrick O’Brian, New York: G. P. Putnam’s Sons.
- Beauvoir, S. de. (1974 [1958]) *Memoirs of a Dutiful Daughter*, İngilizceye çev. James Kirkup, New York: Harper & Row.
- Beauvoir, S. de. (1992 [1963]) *Force of Circumstance*, 2. Cilt, İngilizceye çev. Richard Howard, New York: Paragon House.
- Beauvoir, S. de. (2009 [1964]) *Sessiz Bir Ölüm*, çev. Bilge Karasu, Ankara: İmge Kitabevi.
- Beauvoir, S. de. (2011 [1966]) “My Experience as a Writer,” İngilizceye çev. J. Debbie Mann, “*The Useless Mouths*” and *Other Literary Writings* içinde (s. 282-301), ed. M. A. Simons ve M. Timmermann, Urbana, Chicago ve Springfield: University of Illinois Press.
- Beauvoir, S. de. (2022a [1944]) “Pirus ve Sineas,” çev. Gülçin Kaya-Rocheman, *Müphemlik Ahlakı Üzerine – Pirus ve Sineas* içinde (s. 145-232), İstanbul: Everest.
- Beauvoir, S. de. (2022b [1947]) “Müphemlik Ahlakı Üzerine,” çev. Gülçin Kaya-Rocheman, *Müphemlik Ahlakı Üzerine – Pirus ve Sineas* içinde (s. 11-144), İstanbul: Everest.
- Beauvoir, S. de. (2025 [1949]) *İkinci Cinsiyet*, 2. Cilt, çev. Gülnur Acar Savran, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

- Brison, S. J. (2006) "Beauvoir and feminism: Interview and reflections," *The Cambridge Companion to Simone de Beauvoir* içinde (s. 189-207), ed. C. Card, Cambridge: Cambridge University Press.
- Card, C. (2006) "Introduction: Beauvoir and the ambiguity of 'ambiguity' in ethics," *The Cambridge Companion to Simone de Beauvoir* içinde (s. 1-23), ed. C. Card, Cambridge: Cambridge University Press.
- Durmuş, D. (2022) "Care Ethics and Paternalism: A Beauvoirian Approach," *Philosophies*, sayı: 7(3), s. 53.
- Kadish, D. Y. (1989) "Beauvoir's *Une Mort très douce*: Existential and Feminist Perspectives on Old Age," *The French Review*, sayı: 62(4), s. 631-639.
- Langer, M. (2006) "Beauvoir and Merleau-Ponty on ambiguity," *The Cambridge Companion to Simone de Beauvoir* içinde (s. 87-106), ed. C. Card, Cambridge: Cambridge University Press.
- McDonald, C. (2010) "The Death of Maternity?: Simone de Beauvoir's *A Very Easy Death*," *French Politics, Culture & Society*, sayı: 28(2), s. 56-65.
- Miller, N. K. (1992) "Autobiographical Deaths," *The Massachusetts Review*, sayı: 33(1), s. 19-47.
- Sáenz Benavides, L. (2025) "Narrative Resistance and Emotional Transformations," *Hypatia*, sayı: 40(4), s. 802-823.
- Stoller, S. (2014) "Beauvoir's *The Coming of Age*," *Simone de Beauvoir's Philosophy of Age: Gender, Ethics, and Time* içinde (s. 1-26), ed. S. Stoller, Berlin: De Gruyter.
- Tidd, U. (2004) *Simone de Beauvoir*, Londra ve New York: Routledge.